

Z Archiwum Muzeów w Chełmnie nad Nerem i w Żabikowie

Beata Buchwald

nauczyciel historii w Szkole Podstawowej nr 2 w Mosinie

Temat zajęć: **By czas nie zaćmił i niepamięć.**

**Testament ostatnich więźniów Kulmhof – inspiracją do rozmowy
na temat Holokaustu w Kraju Warty i zachowania pamięci
o ofiarach zagłady**

Spis treści

Poziom edukacyjny	3
Czas trwania zajęć	3
Odniesienie do podstawy programowej	3
Cele edukacyjne	3
ogólny	3
szczegółowe	3
Metody dydaktyczne	4
Środki dydaktyczne	4
artefakty	4
fotografie	4
tekst źródłowy	4
Przebieg zajęć	5
I. Wprowadzenie	5
II. Rozwinięcie	5
III. Podsumowanie	5
Uwagi do realizacji	6
Załączniki	7
Pary nr 1	7
Pary nr 2	7

Poziom edukacyjny

szkoła podstawowa, klasa VIII ewentualnie VII, godzina wychowawcza

Czas trwania zajęć

45 minut

Odniesienie do podstawy programowej

Kształcenie ogólne w szkole podstawowej ma na celu:

1. wprowadzanie uczniów w świat wartości, w tym ofiarności, współpracy, solidarności, altruizmu, patriotyzmu i szacunku dla tradycji, wskazywanie wzorców postępowania i budowanie relacji społecznych, sprzyjających bezpiecznemu rozwojowi ucznia (rodzina, przyjaciele);
2. wzmacnianie poczucia tożsamości indywidualnej, kulturowej, narodowej, regionalnej i etnicznej;
3. formowanie u uczniów poczucia godności własnej osoby i szacunku dla godności innych osób;
4. rozwijanie umiejętności krytycznego i logicznego myślenia, rozumowania, argumentowania i wnioskowania;
5. rozbudzanie ciekawości poznawczej uczniów oraz motywacji do nauki;
6. ukierunkowanie ucznia ku wartościom.

Najważniejsze umiejętności rozwijane w ramach kształcenia ogólnego w szkole podstawowej to:

1. sprawne komunikowanie się w języku polskim oraz w językach obcych nowożytnych;
2. poszukiwanie, porządkowanie, krytyczna analiza oraz wykorzystanie informacji z różnych źródeł;
3. aktywny udział w życiu kulturalnym szkoły, środowiska lokalnego oraz kraju.

Cele edukacyjne

ogólny

- zachowanie pamięci o tragicznej historii społeczności żydowskiej z czasów zagłady;

szczegółowe

uczeń

- wie, że w Chełmnie nad Nerem utworzono pierwszy na ziemiach polskich niemiecki obóz zagłady Żydów;
- ma wiedzę, że ostatni więźniowie obozu zagłady w Chełmnie nad Nerem, na krótko przed likwidacją obozu, spisali swoje świadectwa, które nazwano *Testamentem ostatnich więźniów obozu zagłady Kulmhof w Chełmnie nad Nerem*;;
- potrafi wskazać różne sposoby upamiętnienia ofiar Holokaustu;
- potrafi wskazać ślady/miejsca wskazujące na obecność mniejszości żydowskiej w swojej miejscowości;
- kształci umiejętność analizy i interpretacji źródeł pisanych i ikonograficznych;

- doskonalą umiejętność prezentacji na forum własnego zdania;
- potrafi uzasadnić swoje stanowisko;
- potrafi zaprezentować wiedzę na forum;
- ćwiczy umiejętność współpracy.

Metody dydaktyczne

- praca ze źródłem ikonograficznym i pisanym, analiza i interpretacja źródeł;
- pogadanka.

Forma pracy: praca w parach, praca zbiorowa.

Środki dydaktyczne

artefakty

- Ażurowa ozdoba w kształcie gwiazdy Dawida z getta łódzkiego, 1941/1942. Ze zbiorów Muzeum byłego niemieckiego Obozu Zagłady Kulmhof w Chełmnie nad Nerem, Oddział Muzeum Martyrologicznego w Żabikowie [artefakt nr 6];

fotografie

- Synagoga we Wrześni (zburzona jesienią 1940 r.) – widok od strony ul. Fabrycznej, okres międzywojenny. Fot. Franciszek Wołosik. Fotografia z publikacji: Andrzej Sieradzki, Waldemar

- Śliwczyński, *Września na starych pocztówkach*, Września 2000, s. 65 [fotografia nr 5];
- Wysiedlenia ludności żydowskiej z getta łódzkiego, czerwiec – lipiec 1944 r. Ze zbiorów Archiwum Państwowego w Łodzi [fotografia nr 19];

tekst źródłowy

- *Testament ostatnich więźniów obozu zagłady Kulmhof w Chełmnie nad Nerem* (fragmenty) [tekst źródłowy nr 45].

Przebieg zajęć

I. Wprowadzenie

1. Nauczyciel rozpoczyna lekcję od prezentacji fotografii i artefaktu [fotografie nr 5, 19, artefakt nr 6], na których widoczna jest gwiazda Dawida, i poleca uczniom, by znaleźli znak/symbol łączący zdjęcia. Następnie pyta uczniów o symbolikę gwiazdy Dawida. Nauczyciel, w razie potrzeby, uzupełnia wypowiedzi uczniów (gwiazda Dawida – symbol judaizmu i żydowskiej tożsamości, użyty przez nazistów do stygmatyzacji narodu żydowskiego skazanego na zagładę, obecnie godło Izraela).
2. Nauczyciel nawiązuje do bukietu żonkili stojącego na biurku i pyta uczniów o związek żonkili z ważnym wydarzeniem z historii narodu żydowskiego. Jeżeli uczniowie nie potrafią wskazać związku, nauczyciel informuje o akcji społeczno – edukacyjnej Żonkile upamiętniającej powstanie w getcie warszawskim (opcjonalnie).
3. Nauczyciel przedstawia uczniom cel lekcji: dzisiejsza lekcja poświęcona jest pamięci tragicznej historii społeczności żydowskiej z czasów zagłady i różnym sposobom zachowania tej pamięci.

II. Rozwinięcie

1. Nauczyciel, odwołując się do wiedzy uczniów z historii, przypomina o pierwszym niemieckim obozie zagłady Żydów, który powstał w Chełmnie nad Nerem. Następnie informuje uczniów, że będą pracowali w parach z tekstem źródłowym *Testament ostatnich więźniów obozu zagłady Kulmhof w Chełmnie nad Nerem*. Informuje o okolicznościach spisania świadectw, nazwanych później *Testamentem*. Nauczyciel dzieli klasę na dwie części: pary nr 1 i pary nr 2. Wyjaśnia, że pary nr 1 będą pracowały ze świadectwem Jakowa Szlamkowicza, pary nr 2 z tekstem umieszczonym w uwadze oraz świadectwem Bereka Himelfarba. Zadaniem par jest analiza źródeł i przygotowanie odpowiedzi na pytania [załącznik nr 1].
2. Wybrane pary prezentują odpowiedzi na pytania na forum klasy, pozostałe pary uzupełniają odpowiedzi.

III. Podsumowanie

Nauczyciel inicjuje rozmowę na temat pamięci i zadaje uczniom pytania: czy to jest ważne, że więźniowie obozu zagłady Kulmhof w Chełmnie nad Nerem spisali swoje świadectwa, dla kogo to jest ważne? Czy te świadectwa są ważne dla nas,

kolejnych powojennych pokoleń, i dlaczego są ważne? Nauczyciel podsumowuje rozmowę informacją o różnych sposobach upamiętniania ofiar Holocaustu, np. tworzenie miejsc pamięci w miejscach dawnych obozów zagłady, edukacja w miejscach pamięci, publikacje świadectw, wspomnień, spotkania ze świadkami wydarzeń itp.

Nauczyciel pyta uczniów, czy mają wiedzę na temat społeczności żydowskiej zamieszkującej ich miejscowość lub najbliższą okolicę. Pyta o ludzi, ślady, budynki, znaki, miejsca pamięci, które świadczą o obecności społeczności żydowskiej w danej miejscowości. Rozmowa ma na celu zachęcenie uczniów do stworzenia questu *Śladami społeczności żydowskiej w mojej miejscowości*. Nauczyciel proponuje w ten sposób uczniom wkład w upamiętnienie historii mniejszości żydowskiej.

Uwagi do realizacji

- Zaproponowany temat może być kontynuacją lekcji historii na temat Holocaustu lub lekcji wiedzy o społeczeństwie dotyczącej praw człowieka.
- Lekcję można przeprowadzić w rocznicę wybuchu powstania w getcie warszawskim i połączyć z udziałem uczniów w akcji społeczno-edukacyjnej Żonkile. Będzie to pretekst do szerszego omówienia problematyki upamiętnienia ofiar Holocaustu (opcjonalnie, gdy chcemy wyjść z tematem poza obszar Kraju Warty).
- Zadanie domowe zostało pomyślane jako próba włączenia uczniów w upamiętnianie społeczności żydowskiej mieszkającej w danej miejscowości. Przygotowany przez uczniów quest mógłby być wykorzystywany przez uczniów innych szkół zainteresowanych tematem historii czy wielokulturowości małej ojczyzny, oraz jako forma zaspokojenia ciekawości poznawczej społeczności lokalnej zainteresowanej poznaniem przeszłości miejsca, w którym żyje. Quest może być przygotowany we współpracy z nauczycielem historii czy wiedzy o społeczeństwie lub jako projekt dotyczący tematyki wielokulturowości lub historii małej ojczyzny.
- Na lekcję należy przygotować bukiet żonkili – symbol akcji społeczno-edukacyjnej Żonkile. Mogą to być również żonkile wykonane przez uczniów (opcjonalnie).
- Należy przygotować tekst źródłowy dla każdej pary, natomiast pytania dla grup można zapisać lub wyświetlić na tablicy multimedialnej.

Załączniki

Pary nr 1

Zapoznajcie się z wyznaczonymi fragmentami „Testamentu ostatnich więźniów obozu zagłady Kulmhof w Chełmnie nad Nerem” [świadecko Jakowa Szlamkowicza] i przygotujecie się do przedstawienia historii Jakowa Szlamkowicza oraz odpowiedzi na pytanie:

O co prosił Jakow Szlamkowicz ludzi, którzy znajdą notesik?

Pary nr 2

Zapoznajcie się z wyznaczonymi fragmentami „Testamentu ostatnich więźniów obozu zagłady Kulmhof w Chełmnie nad Nerem” [uwaga na stronie 1, świadecko Bereka Himelfarba – strona 2] i przygotujecie się do przedstawienia historii Bereka Himelfarba oraz odpowiedzi na pytania:

W jakim celu więźniowie spisali swoje osobiste przeżycia?

O co prosił Berek Himelfarb w swoim świadectwie?